

Zpráva o činnosti ÚPS na Sychrově za rok 2020

Návštěvnost objektů v sezoně 2020

S ohledem na protipandemická opatření byla návštěvnost objektů ve správě ÚPS na Sychrově nižší, než v předchozích letech – na liberecké objekty zavítalo 335 261 návštěvníků, na královéhradecké 222 238 a 101 211 návštěvníků na objekty v Pardubickém kraji. Nicméně i přes nepříznivé podmínky s ohledem na pandemii se rekordmanem v návštěvnosti staly nově obnovené Slatiňany, které si za 4 měsíce provozu prohlédlo bezmála 43 000 návštěvníků, v době před obnovou za celou sezonu to bylo v průměru 25 000 osob. Necelých 100 000 návštěvníků dorazilo na liberecké Trosky, které se, spolu s areálem zámku Sychrov, zpřístupnily veřejnosti, za dodržení všech opatření, již na začátku května. V době zavření objektů využívala veřejnost k procházkám také Babiččino údolí a areál Hospitálu Kuks. Vyšší návštěvnost zaznamenal také zámek Opočno, a to bezmála 60 000 návštěvníků oproti 50 000 v roce předchozím.

Dobu, kdy objekty i návštěvníci čekali na zpřístupnění památek, využili kasteláni k natáčení amatérských videí, prohlídek, kterými veřejnost motivovali k budoucí návštěvě. Kromě videí se na sociálních sítích objevily seriály představující vybrané předměty z depozitářů, srovnávací fotografie z obnov, historická okénka a další. Hrad Trosky a zámek Litomyšl vyhlásily soutěž pro děti, konaly se také koncerty jednoho umělce přenášené pomocí sociálních sítí. Řada kastelánů také rozšířila FB stránky o Instagram, aby milovníky památek informovali o dění za zavřenými branami. Na zavřených památkách se důkladně uklízelo, a to jak v interiérech, tak v parcích a zahradách, probíhaly údržbářské a řemeslné práce, šily se roušky a také povlaky na mobiliář, závěsy, opravovaly kostýmy, probíhaly inventury i třeba úpravy zázemí pro zaměstnance.

Významné události návštěvnické sezony

Obnova zámeckého areálu Slatiňany – 1. dokončený projekt IROP v NPÚ

Na zámku Slatiňany byl 25. června za účasti ministra kultury Lubomíra Zaorálka a generální ředitelky Národního památkového ústavu Nadi Goryczkové slavnostně zakončen rozsáhlý projekt obnovy zámeckého areálu i zámku „Slatiňany – šlechtická škola v přírodě“ za více než 134 milionů korun. V rámci projektu bylo obnoveno unikátní dětské hospodářství, vybudováno bezbariérové návštěvnické centrum, obnovena fasáda zámku, byla obnovena venkovní lodžie a revitalizován zámecký park. Obnovy se dočkaly také vybrané interiéry zámku. Jedná se o první dokončený projekt Integrovaného regionálního operačního programu, v němž byla obnovena památka ve správě NPÚ. Během 4 měsíců, kdy byl zámek zpřístupněn veřejnosti, si jej prohlédlo téměř 43 000 návštěvníků (sezona byla ukončena dříve z důvodu filmování).

Z velké části byl také zpřístupněn unikátní soubor skleněných negativů koní uložených od druhé světové války v depozitáři k prohlížení online <https://www.esbirky.cz/hledat/rychle/vysledky?keywords=Slati%C5%88any&order=relevance>

Tento soubor negativů na skleněných a celuloidových podložkách byl vyčištěn, restaurován a uložen v klimatizovaném depozitáři NPÚ ÚOP v Pardubicích v nových obalech, vhodných pro archivaci fotografických materiálů.

Hrad Grabštejn vede nová kastelánka

Rok 2020 byl na Grabštejně pestrý – prohlídkové okruhy byly rozšířeny o další místnosti - byla doinstalována kancelář úředníka, prostor pro fraucimor a došlo k rozšíření expozice věnované stavební historii a archeologii hradu. Proběhla revitalizace porostu spodní části lesoparku, byl instalován nový informační systém odpovídající schváleným standardům NPÚ. K 1. listopadu 2020 se kastelánkou hradu stala Mgr. Věra Ozogánová, která se chce zaměřit na spolupráci se školami i dobrovolníky a také plánuje prohlídky zaměřené na nejstarší historii objektu.

Na Hrádku u Nechanic mysleli na potěchu ducha, oka i dalších smyslů

Návštěvníci tohoto zámku poprvé v jeho novodobé historii spatřili v rámci základní prohlídkové trasy prostor červeného schodiště a s ním i unikátní vytahovadlo z počátku 20. století. Expozice byly doplněny o nové rolety, byly ušity závěsy na nebesa a okna do ložnice paní hraběnky a pracovny pana hraběte. Byla opravena vnější omítka na jihozápadní části zámecké budovy včetně nového nátěru a opravy se dočkaly i části vnitřních sgrafitových omítek na chodbách. Počátkem roku byla dokončena také poslední fáze digitálního zaměření celé budovy, došlo k výmalbě pokojů ve východním křídle. V zámeckém parku se mj. opravoval plot, byla dokončena II. etapa informačního systému. V areálu zámku byla otevřena kavárna Anny z Harrachu.

Slatiňany rozšířily návštěvní dobu a jsou připraveny na celoroční provoz

Nad rámec projektu IROP (viz výše) došlo na slatiňanském zámku také k opravě prostor komorníka ve věži, a to včetně výroby a instalace repliky historického linolea, bylo také rekonstruováno pískovcové schodiště vedoucí z terasy v zahradě. Přípravována a postupně realizována je obnova hipologického muzea, a to v prostorách severního křídla zámku – pro hipologickou expozici byly stavebně připraveny zatím dvě místnosti v přízemí. Správa zámku také rozšířila návštěvní dobu a na okrajové měsíce byla připravena tzv. Zimní trasa – zámek je tak připraven na celoroční provoz, z důvodu pandemie covidu-19 však zůstal zámek v zimních měsících uzavřen.

Nový zákupský kastelán ztraktivnil (nejenom) nádvoří zámku, tento císařský objekt zavádí celoroční provoz

Stávající prohlídkové trasy na Zákupích doznaly v roce 2020 změn - byl rozšířen III. okruh o prohlídku historické zámecké kuchyně a další prostory prošly přípravou na zpřístupnění, na II. okruhu byla zahájena instalace ložnice Windischgrätzů a reinstalace loveckého pokoje, s nástupem nového kastelána Mgr. Vladimíra Tregla byl také inovován dětský prohlídkový okruh. V roce 2020 si v Zákupích připomínali 120. výročí svatby následníka trůnu Františka

Ferdinanda d'Este a Žofie Chotkové, také se sem, v podobě dermoplastického preparátu, navrátil jeho dřívější maskot, medvěd Medoušek.

Nefunkční kašna na nádvoří zámku byla osazena skleněným vodotryskem z dílny uznávaného sklářského mistra Jiřího Pačinka. Zámek se připravoval na premiérový celoroční provoz, z důvodu pandemie však byla tato aktivita přesunuta na rok 2021.

Na Kuksu je tiskovina z tzv. Pokladu z kufru

I v roce 2020 probíhalo restaurování rozsáhlého cyklu ze života sv. Jana z Boha. Jednotlivé obrazy jsou postupně vystavovány na původním místě v chodbě v 1. patře hospitálu. Byla položena nová prkenná podlaha v bývalé vrátnici, v říjnu byla odvezena faksimile sochy Štědrosti do restaurátorské dílny v Litomyšli. Postupně byly obnovovány některé vyvýšené záhony v bylinkové zahradě. V Betlémě proběhlo mýcení náletů, kácení suchých a napadených stromů a odstranění zastřešení (z roku 1985) nad sochou Onufria. Velkým úspěchem bylo zakoupení dobové tiskoviny z tzv. Pokladu z kufru - dokumenty z počátku 18. století popisují Šporkova panství včetně Choustníkova Hradiště.

Kastelánská výměna do třetice – zámek Litomyšl

I na zámku v Litomyšli došlo ke změně, v jeho čele stanul zkušený bývalý zákupský kastelán Mgr. Petr Weiss. Kromě nastavování nových forem spolupráce s kulturními subjekty, Městem Litomyšl a dalšími organizacemi, věnoval své úsilí kompletní reinstalaci obou prohlídkových tras. První z nich bude časově zahrnovat období od vystavění zámku Pernštejnky až po Valdštejnky-Vartenberky, tj. do poloviny 19. století, druhá bude orientována na poslední šlechtické majitele zámku, Thurn-Taxis. Reinstalované trasy budou veřejnosti představeny v roce 2021. Z hlediska stavební obnovy je třeba zmínit opravu ohradní zdi francouzské zahrady včetně restaurování kapličky se sochou sv. Metoděje, díky společnému zájmu organizátorů a správy zámku se podařilo i v roce 2020 uspořádat 62. ročník Národního festivalu Smetanova Litomyšl, byť v komornějším pojetí.

Na Opočně si připomínali 200 let od založení zámeckého parku, návštěvníky čekaly netradiční prohlídky

V rámci „Víkendu otevřených zahrad“ při příležitosti 200 let od založení zámeckého parku se mohli zájemci účastnit komentované prohlídky parku pod vedením RNDr. J. Martinové z Výzkumné stanice Opočno, byla nabízena projížďka parkem v kočáře taženém koňmi a v zámecké tabulnici proběhla přednáška paní J. Svobodové ze spolku Centrum slezského norika na téma „Péče o park a krajinu ve 21. století za využití koní“.

Na arkádovém nádvoří byla dokončena rekonstrukce travnatých ploch okolo soch jelenů, urovnání terénu a výsadba 500 kusů buxusů a 8 kusů tisů do ornamentálních tvarů dle fotodokumentace z doby počátku 20. století, vše bylo doplněno výsadbou červeně kvetoucích ledovek.

V zámeckém parku došlo k finálnímu odbahnění rybníků v údolí Zlatého potoka – srovnaly se, zpevnily a zatravnily břehy, opravila se porušená, propadlá hráz u horního rybníka, za asistence

rybářů bylo provedeno haťování, rybník byl napuštěn a byl zprovozněn vodopád. Do obou rybníků byly vysazeny ryby. Proběhlo kácení kůrovcem napadených stromů za pomoci ekologického využití koňské síly slezských noriků a výsadbě nových.

Návštěvníci oceňovali prohlídky běžně nepřístupných prostor pod názvem Opočno opačně – účastníci byli zavedeni do zámeckých prostor starého hradu, stříbrnice, části kuchyně, přípravný jídel, francouzské knihovny a spojovací chodbou přes oratoř kostela došli do letohrádku. Na zámku se konalo také několik výstav.

Na zámku v Ratibořicích připomínali 200 let od narození spisovatelky Boženy Němcové

Do plánovaných velkolepých oslav tohoto, pro Ratibořice a Babiččino údolí, významného výročí zasáhla opatření ke zvládnutí pandemie C-19. Většina naplánovaných akcí se tak neuskutečnila a výročí bylo připomínáno během průvodcovského výkladu, speciálními suvenýrovými předměty, koncerty a také mimořádnými prohlídkami, které byly zaměřeny na osobnost Boženy Němcové a její vztah k Ratibořicím. V červnu navštívila zámek první dáma naší republiky, paní Ivana Zemanová, v doprovodu ministryně financí paní Aleny Šillerové a starosty města Náchod, pana Jana Birkeho. Obě dámy se živě zajímaly právě o osobu Němcové a kromě zámku si prohlédly také ikonické sousoší Babička s vnučaty v údolí.

Doprovodné akce

Byť musela být řada akcí zrušena, podařilo se zrealizovat například květinové výstavy na Hrádku u Nechanic a na Opočně, proběhly noční a hrané prohlídky na Náchodě, Zákupech, Lemberku a Litomyšli, byl uspořádán „Open Air koncert České filharmonie na zámku Sychrov jako poděkování lékařům, sestřám a dalším zdravotníkům nejen za práci, kterou odvedli během nouzového stavu, ale za všechno, co pro nás dělají“, a jubilejní 20. ročník Skotských her. Na Troskách lanochodci přecházeli mezi oběma věžemi a proběhly zde sokolnické ukázky, na hradu Litice byl návštěvníkům promítán film o historii objektu a byla zde rozšířena návštěvní doba objektu. Na zámku Lemberk byly plánovány oslavy k výročí 800 let narození svaté Zdislavy a také k 25. výročí její kanonizace - většina oslav byla přesunuta na rok 2021 a výročí byla připomínána komornějším způsobem, opakovaně zde byla zpřístupňována Bredovská zahrada. Do Valdštejnského roku se doprovodnými akcemi zapojil Bezděz, Grabštejn, Trosky, Náchod, Opočno a Litomyšl, objekty se také zapojily do Hradozámecké noci, s velkým ohlasem se setkaly muzikály a koncerty realizované na nádvoří objektů (Kuks, Sychrov, Hrádek u Nechanic, Opočno,...). Byly realizovány přednášky a výstavy, mezi velmi úspěšné patřila výstava Přemysl Otakar II. – král, rytíř, zakladatel na hradě Bezděz. Na Kunětické hoře byla zřízena bezplatná wi-fi v prostoru nádvoří pod hradní kaplí, kde si návštěvníci mohou zdarma stáhnout mp3 soubor s historií objektu.

Bylo prodáno celkem 148 dárkových poukazů na prohlídky objektů ve správě ÚPS Sychrov.

Nové interiérové instalace, restaurování

Nový prohlídkový okruh na Sychrově vzdává poctu Rohanům

Při příležitosti 200 let výročí zakoupení Sychrova francouzským rodem Rohanů zde byl otevřen nový, výběrový okruh pod názvem „Soukromé apartmány Arthura a Gabriely Rohanových“. Rehabilitaci interiérů 3. NP východního křídla předcházely archivní průzkumy v Rohanských archivech, práce byly zahájeny v roce 2006 a z velké části byly realizovány zaměstnanci restaurátorských dílen zámku Sychrov. Návštěvníci se tak prostřednictvím pánského hostinského apartmá, kardinálského pokoje, orientálního salonu s původními koženými tapetami z Paříže či soukromým apartmá Gabriely z Rohanu, rozené Waldestein – Wartenberg, seznámí s dalšími členy tohoto ušlechtilého a celoevropsky významného rodu.

Nová expozice na Bezdězu

Do Templářského paláce byly umístěny 3D modely nalezených středověkých artefaktů ze záspy kleneb tohoto paláce pocházející z období 13. až 14. století. V souboru je železné stavební kování (hřeby a hřebíky používané ke spojování dřevěných konstrukčních prvků), militaria (šipky do luku a kuše, zástita tesáku, čepele nožů) a také hrací kostka z kosti nebo parohu s vrtanými důlky.

Restaurování

V roce 2020 se začaly na hradě a zámku Frýdlant restaurovat kožené tapety z malé knihovny na pánském patře zámku. Tapety byly potřhané, zvlněné a degradované slunečním zářením. Práce na tapetách jsou plánované na více let. – po jejich sejmutí byly objeveny zajímavé štukové reliéfy. Na Frýdlantě se také podařilo zrestaurovat několik obrazů. Mezi nimi byl také obraz zachycující žně, který byl kvůli špatnému stavu a chybějícímu rámu dlouhodobě v depozitáři. Rám se podařilo dohledat a zrestaurovaný obraz bylo možné opět umístit na prohlídkovou trasu. Pro zámek Lemberk byla zrestaurována sedací souprava s potřhanými potahy.

Obnovy památek

Kunětická hora Dušana Jurkoviče – básníka dřeva

V roce 2020 pokračovaly stavební práce související s projektem IROP ITI „Kunětická hora Dušana Jurkoviče – básníka dřeva“. Projekt se zaměřuje na obnovu dlouho nepřístupného západního křídla areálu, jehož podobu určil ve 20. letech minulého století architekt Dušan Jurkovič. Dřevěná vestavba (s novým návštěvnickým zázemím, tj. pokladnou a občerstvením pro návštěvníky) v severní části nádvoří byla veřejnosti zpřístupněna v roce 2020. Pokladna splňuje nároky 21. století, je prostorná, prosvětlená, lépe dostupná osobám s handicapem, zájem poutá barevný dřevěný prodejní pult s řadou filigránských ozdob. Barevnost budovy odpovídá Jurkovičovu užití barev např. v lázeňském komplexu v Luhačovicích. Zbývající část, objekt šesté brány a přístavku s novými expozicemi se otevře na jaře 2021. Objekt bude bezbariérový do maximální možné míry, jdou zde také bezbariérové toalety a výtah a do budoucna jsou zde plánovány prohlídky s průvodcem.

Na podzim 2020 byla zahájena další etapa IROP ITI – Kunětická hora – divadlo na hradě a v podhradí – započaly zásadní restaurátorské práce a celková památková obnova hradního

paláce. V letech 2021 a 2022 se proto palác uzavře a přístupný bude návštěvníkům pouze objekt šesté brány po generální obnově. Řešeno bude také sociální zázemí v dolním areálu hradu.

Obnova krovu, stropů a střechy na zámku v Zákupích, havárie části hospodářského dvora

Pokračují stavební práce na projektu „Obnova barokního krovu, stropů a střechy“, jedná se o komplexní rozsáhlou rekonstrukci celého střešního pláště a stropů nad podlažím, ve kterém je instalována základní prohlídková trasa. Obnova je náročná vzhledem k vzácným nástrojným malbám od Antonína Navrátila, které se nachází přímo pod místem realizace. Realizace bude pokračovat i v roce 2021. Akce je financována z dotačního programu MK ČR.

V lednu 2020 došlo na objektu hospodářského dvora v Zákupích k havárii části severního křídla. Byly provedeny sanační práce a místo staticky zabezpečeno. Vzhledem k havarijnímu stavu celého hospodářského dvora poskytlo MK ČR dotaci na předprojektovou a projektovou přípravu statického zabezpečení severního západního křídla a obnovu vodního režimu. Průzkumy byly ukončeny, práce na projektové dokumentaci potvrzují do jara 2021. V listopadu 2020 bylo MK ČR vydáno rozhodnutí o poskytnutí dotace ve výši cca 10 mil. Kč na realizaci odstranění ekologických zátěží a úpravy terénu objektu hospodářského dvora.

Obnova jižního křídla hospodářského dvora (IROP) bude zahájena v lednu 2021.

Vzorová obnova zámeckého kopce v Náchodě (oficiální název: SZ Náchod – vzorová obnova zámeckého kopce)

Zahájením stavební a arboristické činnosti v červenci 2020 začala první fáze projektu, který bude ukončen v roce 2022. Cílem je vyřešení dlouholetých problémů spojených se stabilitou a hydrogeologickými poměry kopce a také návrat k historickému propojení mezi státním zámekem Náchod a městem Náchod jako takovým. V rámci projektu bude řešeno především statické zajištění svahu před sesuvy, hydrogeologické poměry a odvodnění kopce, obnova cestního systému a arboristická koncepce celého kopce (kompletní revitalizace dřevin – kácení náletů, stromů v havarijním stavu nebo z kompozičního hlediska, ošetření napadených dřevin, nová výsadba stromů, ovocných sadů, aleje a keřového patra).

Generální oprava domu čp. 10 v Ratibořicích

V srpnu 2020 byla ukončena generální oprava domu čp. 10 v Ratibořicích, která ponechala dispoziční řešení se dvěma byty v přízemí a patře, nicméně objekt prošel kompletní rekonstrukcí a to včetně krovu. Objekt bude využit správou zámku jako byty pro zaměstnance, vznikl zde také inspekční pokoj.

Další obnovy

K dalším významným stavebním obnovám se řadí dokončení kompletní rekonstrukce schodiště na věž Babu na Troskách, bylo zde rekonstruováno také pódium na druhém nádvoří. Byla opravena původní dřevěná chaloupka pro děti v zámeckém parku na Sychrově včetně

znovuvybudování nedochované venkovní pece, byly restaurovány parketové podlahy ve vybraných místnostech východního křídla zámku. Na Hrubém Rohozci byl kompletně zrekonstruován balkon v druhém nadzemním patře a mohl tak být opět zpřístupněn veřejnosti, v parku byla zprovozněna kašna společně s vodotryskem, rekonstrukcí prošla zámecká vyhlídka – grotta nad údolím, kde jsou nově osazeny vypadlé kameny, vrácena dubová lavice a zafixovaná odtržená část. Kamenické práce probíhají také na hlavní bráně do zámeckého parku. Na hradě Litice bylo dokončeno statické zajištění a konzervace východního křídla hradu a celková rekonstrukce přechodového můstku z 2. patra paláce do věže.

Péče o zeleň

Velká pozornost byla v roce 2020 věnována péči o zahrady a parky. Na Náchodě došlo k ošetření lipové aleje Kněžny Zaháňské, která vede od zámku až k vojenskému hřbitovu – celkem bylo ošetřeno 296 stromů s cílem zajistit provozní bezpečnost v aleji a prodloužit životnost stromů. V Ratibořicích byla zahájena úprava a stabilizace jižního svahu pod zámkem, na Sychrově bylo dokončeno ošetření všech stromů v lipové aleji Rohanka a došlo k odstranění ruderálních podrostů, proběhla obnova sadových úprav u čínského jezírka včetně výsadby trvalek, keřů a jarních efemerů s cílem vytvořit pohledově atraktivní místo. Revitalizace vegetace části předzámeckého prostoru proběhla i v Zákupech, podél balustrády byl založený trvalkový záhon z atraktivních keřů (ibišek, růže, pivoňka lékařská, šeřík čínský). Na Frýdlantě byly vysazeny nové stromy a odstraněny havarijní a padlé po vichřici, byla vyčištěna skála pod hradem od náletů, revitalizací prošel také lesopark u zámku Lemberk.

Text zpracován na základě podkladů od vedoucích správ objektů a jednotlivých úseků ÚPS Sychrov.

Zpracovala: Mgr. Lucie Bidlasová (bidlasova.lucie@npu.cz)

Ověřil: PhDr. Miloš Kadlec (kadlec.milos@npu.cz)